şi organizarea administrativă şi religioasă a lumii miceniene. Volumul se încheie cu un index şi cu un tabel al valorii semnelor.

În această prezentare seacă a conţinutului n-am putut, în măsura în care am fi dorit-o, scoate în evidenţă calităţile literare şi umane ale cărţii. Emoţia care străbate în fiecare rînd consacrat lui Ventris, scenele de viaţă universitară engleză, singularităţile unor cariere, portretele unor savanţi fac din *Decipherment* nu numai o lectură antrenantă şi, în acelaşi timp, utilă din punct de vedere ştiinţific, ci mult mai mult. Se degajă din ansamblu, fără nici o ostentaţie, o linie de conduită de o rară delicateţe sufletească şi un omagiu adus puterii de cunoaştere a omului şi muncii perseverente. Pe fundalul lecţiei de modestie a vieţii lui M. Ventris, cititorul descoperă personalitatea tot atît de puternică, tot atît de pasionată şi tot atît de profund şi de sincer modestă a lui J. Chadwick.

The Decipherment of Linear B a fost tradusă pînă acum în mai multe limbi europene (germană, franceză, italiană, poloneză, spaniolă). Credem că o traducere românească ar face mari servicii nu numai ştiinţei antichităţii, dar şi culturii noastre în general.

I. Fischer

GHEORGHIOS D. BABINIOTIS, Τὸ ῥῆμα τῆς Ἑλληνικῆς, Δομικαὶ ἐξελίξεις καὶ συστηματοποίησις τοῦ ῥήματος τῆς ἑλληνικῆς (ἀρχαίας καὶ νέας), Atena, Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριακὸν Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν. Φιλοσοφικὴ σχολή, 1972, 320 p.

Lucrarea profesorului Gheorghios D. Babiniotis, apărută în cunoscuta colecţie a Sofiei Saripolu, editată de Universitatea din Atena, cuprinde o cercetare sistematică a structurilor verbului grec, a evoluţiilor acestor structuri şi determinarea contribuţiilor acestora în formarea unui sistem.

Subliniem în acest domeniu contribuţiile anterioare aduse, în primul rînd, de părintele lingvisticii greceşti, Gheorghios Hatzidachis, care a studiat izolat diverse aspecte ale evoluţiei verbului grec, pe baza metodei de cercetare istorică, iar dintre lingviştii structuralişti amintim pe Mirambel, Hamp, Hutsuda şi pe transformaţionaliştii Warburton (1966—1970) şi Mathews (1967). Dar studiile mai sus amintite, deşi reprezintă contribuţii pozitive în domeniul cercetării verbului grec, au dezavantajul că nu tratează verbul grec în toată evoluţia sa.

Aceste studii se deosebesc de lucrarea de faţă prin faptul că sînt fie exclusiv diacronice (Hatzidakis), fie exclusiv sincronice, adică nu au în vedere — cu excepţia lui Hatzidakis — decît verbul din limba greacă modernă. Autorul remarcă faptul că verbul din greaca veche, care continuă în greaca modernă, nu a fost studiat suficient sub aspect sincronic. Acest fapt determină pe autor să întreprindă o analiză sincronică a celor două sisteme verbale ale limbii greceşti şi să supună unei cercetări sincronice şi diacronice evoluţiile de structură ale sistemelor verbale ale limbii greceşti vechi şi moderne, condiţiile în care acestea au luat naştere şi să insiste asupra evoluţiei specifice urmată de greaca modernă. Analiza sincronică constituie o premisă indispensabilă pentru conturarea unei concepţii clare cu privire la elementele care au participat la evoluţia structurii verbului de fiecare dată, iar cercetarea diacronică face posibilă legătura şi compararea limbii greceşti noi cu fazele ei anterioare şi în special cu greaca clasică, lucru ce-şi are importanţa lui aparte, cînd este vorba de o limbă cu o tradiţie îndelungă şi o istorie lingvistică foarte complexă (aticismul antic, diglosia modernă etc.). Cercetarea privitoare la limba greacă modernă s-a îndreptat, în mod special, spre sistemul verbal al limbii populare care, de fapt, reprezintă o formă imediată a dezvoltării vorbirii orale, obiectul prin excelenţă al dezvoltării lingvistice. Aşa cum mărturiseşte autorul, linia urmată a fost aceea de a nu fi tributar unei anumite metode. În fond, autorul a urmat metoda structuralistă cea mai convenabilă pentru obiectul lucrării de faţă, fără însă să facă abstracţie de analiza transformaţionalistă, iar în sfera diacroniei a utilizat toate metodele adecvate ale lingvisticii istorice. De asemenea, autorul nu a renunţat să facă apel la principiile lui R. Jacobson, potrivit cărora analiza lingvistică pe bază de perechi opozitive, care-şi are aplicaţie în domeniul fonologici, trebuie să fie extinsă şi în sectorul morfologiei, prin aceasta deschizîndu-se noi perspective în studierea morfologiei verbelor greceşti. Element caracteristic pentru lucrarea lui G. Babiniotis este tratarea dinamică a elementelor care compun structura verbului. Aceasta impune o revizuire a construcţiei oricărui sistem de limbă nu numai pe teren sincronic unde de facto există, dar, ceea ce este mai important, pe teren diacronic. Cercetarea verbului acoperă — aşa cum este dealtfel normal — un sector uriaş al gramaticii greceşti, ceea ce face să fie imposi-

bilă o studiere exhaustivă a construcţiei şi funcţionalităţii verbului în toate direcţiile ; acest fapt a făcut ca studiul de faţă să se mărginească la structura morfologiei verbului grec vechi şi nou.

Spre deosebire de studierea categoriei „nume", care poate fi socotită soluţionată în momentul de faţă, datorită contribuţiilor lui H. Seiler (1958), G. Kurmulis (1964 şi 1968), categoria verbului nu a fost tratată în amănunţime.

În capitolul I, „Analiza structurală", autorul întreprinde analiza structurii sistemelor verbale din greaca veche şi în continuare din greaca modernă. La baza analizei stă ideea că fiecare tip verbal este considerat drept o succesiune de unităţi relevante sau irelevante din punct de vedere fonetic şi care reprezintă unul sau mai multe morfeme. După analiza în elemente componente indirecte se deduce că fiecare tip verbal este în mod obligatoriu compus din două unităţi, din temă şi desinenţă, care mai departe sînt compuse dintr-un număr de unităţi. Dintre acestea cele reprezentate de temă sînt purtătoarele sensului principal al verbului, iar cele reprezentate de desinenţă corespund categoriei gramaticale. Fiecare dintre morfemele gramaticale constă dintr-o opoziţie bilaterală morfematică, adică din două morfeme numite alomorfeme, deosebite între ele. Această ordonare pe categorii formează pentru verbul grec cel mai important punct al analizei în elementele indirecte, fiindcă aici se produce diferenţierea tipurilor verbale la nivel de morfeme. Este vorba despre un sistem de antiteze pe care se bazează ordonarea sistemului verbului grec, adică organizarea variatelor forme pe unităţi în structuri (δομαί).

În capitolul II se face comparaţie între sistemul grec vechi şi cel nou pe baza analizei sincronice precedente. Din această analiză rezultă că cele două sisteme se prezintă asemănătoare la nivel morfematic, dar se deosebesc esenţial la nivel submorfematic.

În capitolul III sînt examinate sistemele şi evoluţiile cele mai importante ale structurii verbului grec, ce caracterizează trecerea de la verbul din greaca veche la forma lui ca sistem din greaca modernă. În cadrul paragrafului 2 din acest capitol, este studiată problema augmentului şi a reduplicării verbului din greaca veche. În acest sens, ceea ce ni se pare interesant, este propunerea unei noi teorii privind geneza şi funcţionarea acestor elemente în sistemul limbii greceşti vechi. După opinia lui G. Babiniotis geneza augmentului şi a reduplicării în sistemul verbal grec a fost impusă de o tendinţă în cadrul limbii, după ce a ieşit din uz legea limitării accentului pe ultimele trei silabe. Această lege avea în vedere consfinţirea unui sistem unitar de accentuare prin întărirea poziţiei accentului pe silaba penultimă, cu excepţia cazurilor cînd se opunea cantitatea silabei finale. Potrivit acestei tendinţe formele accentuate pe penultima silabă ca *φέρον, *φύγες, *γράψε, *παῖσε, trebuiau să echivaleze sub aspectul accentului temele formate din trei silabe ca *λάμβανον, *κόμισα, *πεπαίδευκα prin retragerea accentului pe silaba a treia. Acesta este scopul întrebuinţării augmentului şi reduplicării prin care se obţine augmentarea temei cu un timp sau cu o silabă şi, prin aceasta, „isotonia": *φέρον, „ἔφερον, *φύγες> *ἔφυγες ; *γράψε> *ἔγραψε ; *λύκας> *λέλυκα ; *δόρκα> δέδορκα. Ceea ce trebuie subliniat este faptul că augmentul şi reduplicarea sînt elemente care au fost create sau utilizate în greaca veche ca elemente de sprijin ale accentului. În timp ce metoda istorică, deşi recunoaşte o relaţie strînsă între reduplicare şi augment, în anumite forme ca ἔζωσμαι, ἔκτονα, ἔπτυγμαι, ἐρρύηκα, în cazurile de reduplicare atică — care este în fond o reduplicare cu augment (ἤγαγον, ἀκήκοα, ὄλωλα) — aceste două elemente (augmentul şi reduplicarea) sînt socotite diferite, independente în ceea ce priveşte provenienţa şi funcţia şi nu se face nici o clarificare a raportului dintre ele ; pe baza tezei prezentate de G. Babiniotis, augmentul şi reduplicarea sînt considerate avînd aceeaşi funcţie comună, adică servind accentuarea silabei a treia. Din această înrudire a lor au rezultat aoriste cu reduplicare şi perfecte cu augment, iar evoluţia acestora a creat o luptă între formele vechi şi cele noi. Urmarea acestei lupte este crearea unor subsisteme, ca de pildă aoriste cu reduplicare faţă de aoriste cu augment şi perfecte cu reduplicare şi augment (reduplicarea atică).

Autorul propune o nouă interpretare privitoare la întrebuinţarea augmentului în limba eposurilor şi anume susţine teza că în cuprinsul eposurilor se face o întrebuinţare regulată a augmentului silabic accentuat, în timp ce augmentul silabic neaccentuat nu este atestat în mod regulat. Această situaţie este tulburată totuşi de unele reguli de natură metrică ; punctul de vedere susţinut de autorul lucrării este întărit mai departe prin elemente statistice extrase din 100 de versuri din 14 cînturi (şi anume cînturile Α, Β, Ζ, Θ, Σ, Χ, Ω şi α, β, ζ, ϑ, σ, χ, ω).

Iar dacă acest punct de vedere se impune, atunci situaţii ca οἷὸν τε φανεν (σ 68) sau πάσσονα ϑῆκεν (θ 20) în care, de cele mai multe ori se întrebuinţează tipul verbal fără augment, alegerea între tipurile cu augment sau fără fiind considerată liberă, trebuie corectate în τ'ἔφανεν, πάσσον' ἔϑηκεν, fapt care are o importanţă aparte în fixarea stadiului primar al limbii eposurilor.

Dintr-un unghi nou de vedere este privită şi accentuarea imperativului care se abate de la accentuarea celorlalte forme verbale. Un deosebit interes prezintă problema accentuării

formelor bisilabice ale imperativului aor. 2, care este lămurită astfel : după predominarea legii trisilabice şi înainte de faza augmentului, formele, *λάβε, *γένον, *βάλε reprezentau atît indicativul (ἔλαβε, ἐγένον, ἔβαλε) cît şi imperativul (λαβέ, γένου, βάλε). Aşadar, s-a produs o diferenţiere de accent prin accentuarea cu ascuţit pe ultima silabă a formelor de imperativ : λαβέ, γενοῦ, βαλέ. Prin crearea însă a augmentului, care a urmat, formele de indicativ au luat forma : ἔλαβε, ἐγένου, ἔβαλεν, iar cele de imperativ au retras accentul cu excepţia cîtorva forme ca λαβέ, εὑρέ, ἰδέ, care au păstrat multă vreme vechea accentuare pînă într-o epocă mai nouă, cînd unele din verbe au schimbat accentul : ἴδε, λάβε.

În capitolul IV este pusă problema unificării conjugărilor. În mod mai special este supusă cercetării unificarea dinamică a conjugărilor, prin care se înţelege o tendinţă de reconstruire a sistemului în direcţia ridicării valorii diferenţiale. Este susţinută părerea că prin evoluţia structurilor nu s-a realizat o unificare totală ci numai parţială a conjugărilor, verbul neo-grecesc încadrîndu-se în două categorii : verbe cu rădăcină consonantică şi verbe cu rădăcină vocalică, obţinîndu-se unificarea prin tendinţa impunerii aceleiaşi forme la toate persoanele prin generalizarea lui *a*.

În capitolul V este studiată trecerea de la verbul din greaca veche la forma sistematică pe care o reprezintă verbul neogrec. Este vorba în primul rînd despre crearea unui timp trecut (praeteritum) ; faţă de 15 alomorfe întrebuinţate pentru exprimarea timpului trecut în greaca veche, se ajunge la exprimarea trecutului în κοινή numai prin patru alomorfe. Astfel s-a realizat o esenţială unificare a structurii sistemului verbal în greaca modernă.

În privinţa sistemului verbal al limbii greceşti vechi, autorul se declară în favoarea codificării verbului pe baza numărului de silabe din temă, adică pe baza isosilabei şi a anisosilabei. Aceste distincţii diferă de cele făcute în gramatici, fie pentru uzul şcolilor, fie în cele ştiinţifice, şi care se bazează pe accent şi terminaţie. Cît priveşte verbul neogrec, el este împărţit în două categorii : verbe cu temă consonantică (συμφωνόληκτα) şi verbe cu temă vocalică (φωνηεντόληκτα). Fundamentarea verbului neogrec pe antiteza temă consonantică — t. vocalică trebuie caracterizată ca dinamică, adică ca un sistem care tinde să se impună în limbă. Acestei fundamentări i se opune tradiţia cultă. Şi aceasta pentru că se face o distincţie între verbele compuse cu prepoziţie, cum ar fi compusele lui κρατῶ, ἐπικρατῶ, παρακρατῶ sau χωρῶ, ἀναχωρῶ, παραχωρῶ şi neologismele.

Babiniotis observă (p. 240) că limba populară întrebuinţează un număr mic de verbe compuse cu prepoziţie şi care sînt impuse de tradiţia cultă, influenţînd în continuare şi pe cele simple.

Rezultatul acestor reorganizări poate fi sintetizat astfel :

1. Vechile verbe în -μι au devenit verbe în -ώνω, realizîndu-se unificarea terminaţiei conjugării I.
2. Verbele în -όω au devenit verbe în-ώνω, realizîndu-se unificarea conjugării a 2-a.
3. Verbele în -άω şi -έω s-au unificat, obţinîndu-se o isosilabie. Astfel conjugarea a 2-a s-a unificat în greaca modernă şi sub aspect tematic a devenit vocalică.
4. Verbe cu temă vocalică ale conjugării I au intrat în conjugarea a 2-a sau s-au transformat în verbe cu tema consonantică ca λύνω, κλείνω rămînînd în cadrul conjugării I, care sub aspectul temei a devenit consonantică.

Cuprinzătoarea tratare a verbului grec de către prof. Babiniotis, sistematică, clară, deşi cu o terminologie pretenţioasă, va aduce fără îndoială servicii importante lingvisticii în general.

Maria Marinescu-Himu

PROBLEME DER LATEINISCHEN GRAMMATIK, herausgegeben von Klaus Strunk, Darmstadt, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1973, IX + 451 p. (Wege der Forschung, XCIII).

Ideea care a prezidat la alcătuirea volumului este, după părerea mea, cu totul justificată : apar în toată lumea numeroase studii sub formă de broşuri, articole de reviste, pe care nu totdeauna le avem la îndemînă, ba uneori, cu toată existenţa unor bibliografii dezvoltate, le putem pierde din vedere. De aceea, o culegere de astfel de lucrări, semnate adesea de somităţi ale ştiinţei, dar uneori şi de autori care de-abia acum îşi fac un nume, va aduce servicii mai tuturor specialiştilor. (Volumul conţine şi o contribuţie inedită : *Fonetica şi fonologia latină în gramatica şcolară*, de Max Mangold.)